

تعاون، سال بیست و دوم، دوره جدید، شماره ۷، پاییز ۱۳۹۰

امکان سنجی پیاده سازی، توسعه و تقویت طبیعت گردی (اکوتوریسم) روستایی توسط تشکلهای تعاونی در سطح استان مرکزی

اعظم آگلی مرزیجرانی^۱، دکتر جواد محمد قلی نیا^۲، دکتر احمد تقدیسی^۳

تاریخ دریافت: ۹۰/۳/۲ تاریخ پذیرش: ۹۰/۶/۱۸

چکیده

هدف از انجام تحقیق حاضر، امکان‌سنجی پیاده‌سازی، توسعه و تقویت طبیعت‌گردی روستایی توسط تشکلهای تعاونی در استان مرکزی در سال ۱۳۸۸ است. این تحقیق از لحاظ هدف، کاربردی و از نظر روش اجرا، همبستگی - همخوانی و از نظر روش جمع‌آوری اطلاعات، ترکیبی از روش اسنادی و میدانی است. ابزار اصلی جمع‌آوری اطلاعات پژوهش، پرسشنامه است. روایی ابزار تحقیق با بهره‌گیری از پانل متخصصان و پایایی آن با استفاده از ضریب آلفای کرونباخ (۰/۸) برای بخشهای مختلف پرسشنامه احراز شد.

نتایج تحقیق در قالب دو بخش توصیفی و استنباطی نشان داد که وضعیت امکان‌سنجی پیاده‌سازی، توسعه و تقویت طبیعت‌گردی روستایی با توجه به شاخصها یا ابعاد چهارگانه اقتصادی، اجتماعی - فرهنگی، مدیریتی و بومشناختی در حد متوسط به پایین است و بعد

e-mail: Sama_somaye@yahoo.com

۱. کارشناس ارشد جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی

۲. استادیار دانشگاه آزاد اسلامی واحد بیرجند و مشاور معاون وزیر، وزارت تعاون، کار و امور اجتماعی

e-mail: mohammadgholinia@yahoo.com

e-mail:ltr@yahoo.com

۳. استادیار دانشگاه اصفهان

اجتماعی - فرهنگی وضعیت نسبتاً بهتری (نزدیک به متوسط) نسبت به سه بعد دیگر دارد. از طرف دیگر، گویه های مربوط به بحث سرمایه در بعد اقتصادی، مشارکت مردم محلی در بعد مدیریتی، آگاه سازی و مطلع کردن مردم محلی جهت تعامل با طبیعت گردها در بعد اجتماعی و فرهنگی و مؤلفه وقوف اعضای تعاونی به نقشهای دوگانه اقتصادی - اجتماعی تعاونیها در فعالیتهای طبیعت گردی روستایی در بعد بومشناختی، دارای بیشترین اهمیت هستند. یافته‌ها همچنین نشان می‌دهد که بین ابعاد چهارگانه مؤثر بر امکان سنجی پیاده سازی، توسعه و تقویت طبیعت گردی روستایی توسط تشکلهای تعاونی در استان مرکزی رابطه وجود دارد و همچنین راهکارهای توسعه و تقویت طبیعت گردی روستایی به کمک تشکلهای تعاونی در سطح استان را می‌توان در سه دسته عامل حمایتی - آموزشی - ارتباطی، رفاهی - اطلاعاتی و برنامه ریزی در تعاونیها دسته‌بندی کرد که در مجموع حدود ۸۸ درصد تغییرات مربوط به راهکارهای توسعه و تقویت گردشگری روستایی را تبیین می‌کنند.

کلیدواژه‌ها:

امکان‌سنجی، طبیعت گردی روستایی، تشکلهای تعاونی، تعاونیهای گردشگری، استان

مرکزی

مقدمه

گردشگری به عنوان واقعیتی اجتماعی، با امور و مسائلی نظیر تبادل فرهنگی، سیاست، حوزه صنعت، حوزه درمان و نظایر آنها در ارتباط می‌باشد. امروزه حتی از گردشگری در جهت کاهش مشکلات سطوح محلی و محیطهای حاشیه‌ای استفاده می‌شود. در واقع یکی از حوزه‌های مورد تأکید گردشگری در بسیاری از کشورهای در حال توسعه، گردشگری در محیطهای روستایی با تأکید بر طبیعت است (زینلیان، ۱۳۸۶، ۳).

فوکات مدیریت طبیعت گردی مبتنی بر جامعه را نوعی حرکت به سوی پایداری و هدف و دلیل گسترش این مدیریت را به ویژه در کشورهای با تنوع زیستی زیاد، ایجاد صلح و آرامش و حفظ و نگهداری تنوع زیستی، قومی و محلی می‌داند و مطرح می‌کند که مشارکت در این مدیریت جامعه را به سمت تعهد و باور حفاظت محلی سوق می‌دهد (Foucat, 2003, 511).

فوکات همچنین شاخصهای سیاسی هماهنگیهای بین ارگانها و سازمانهای مختلف را بیان داشته و معتقد است که این شاخصها در سطح محلی باید از طریق بررسی میزان همبستگی مردم با سازمانهای فعال در این حوزه، میزان ارتقای شرایط زندگی مردم محلی و سطح حمایت از هویت فرهنگی آنان سنجیده شود (کریمی، ۱۳۸۳، ۲۶).

استان مرکزی در مرکز ایران واقع شده است و از نظر موقعیت طبیعی، ناهمواریهای استان را قسمتهایی از کوههای مرکزی و پیش‌کوههای داخلی زاگرس تشکیل می‌دهد. بر اساس آخرین تقسیمات سیاسی کشوری در سال ۱۳۸۵، استان مرکزی دارای ۱۱ شهرستان، ۲۰ بخش، ۲۹ شهر، ۶۲ دهستان و ۱۳۹۴ آبادی دارای سکنه و ۴۶ آبادی خالی از سکنه است (مرکز آمار ایران، ۱۳۸۶). تنوع آب و هوایی استان و بهره‌مندی از جاذبه‌های طبیعی و تنوع گیاهی، امکانات فرهنگی و تاریخی استان (رحیم پور، ۱۳۸۴، ۵) همگی حکایت از توانمندیهای طبیعی استان برای پرداختن به طبیعت گردی دارند، اما با این حال، تنها وجود پتانسیلهای طبیعی جهت توسعه طبیعت گردی روستایی کافی نیست و به وجود سازمانهای تخصصی جهت برنامه‌ریزی، اجرا، مدیریت و نظارت بر این حوزه نیز نیاز است. در این باره نهادهای سه‌گانه دولتی، خصوصی و تعاونی می‌توانند عهده‌دار چنین وظایفی گردند، ولی به دلیل لزوم کوچک‌سازی فعالیتهای دولتی و توسعه بخش غیردولتی و تأکیدات بخش خصوصی بر سودآوری و فعالیت در حوزه‌های سودآور و مناطق توسعه‌یافته‌تر و دیگر ادله موجود، شاید بتوان بخش تعاونی را با توجه به ماهیت فعالیت جمعی تعاونیها و وجود بسترهای لازم جهت فعالیت تعاونیها در مناطق کمتر توسعه‌یافته و سطوح محلی، همگرایی اقتصادی تعاون با بحث اقتصاد جمعی و مردمی و غیره مطلوبترین ساختار اجرا و پیاده‌سازی فعالیتهای مرتبط با طبیعت گردی روستایی پنداشت. بنابراین برای

پیشبرد اهداف مربوط به طبیعت گردی روستایی در سطح استان، تحقیقات و بررسی وضعیت تعاونیها و امکان سنجی پتانسیلهای این گونه از ساختارهای فعالیتی می تواند راهگشا باشد. از این رو مسئله اصلی این تحقیق امکان سنجی تشکیل تعاونیهای طبیعت گردی روستایی در استان مرکزی است. چنانچه تشکلهای تعاونی به شکلی مطلوب در حوزه فعالیتهای مرتبط با طبیعت گردی روستایی فعال گردند، ضمن کاهش بار مسئولیت دولت و پر کردن خلأ فعالیتی بخش خصوصی، می توانند زمینه ساز افزایش ضریب توسعه محلی و همچنین افزایش ضریب مشارکت پذیری محلی شوند و به حل پاره ای از مشکلات اقتصاد محلی کمک کنند.

تعاونیهای طبیعت گردی روستایی کلیه مراحل گردشگری مشتمل بر تبلیغات، پذیرش، راهنمایی، مسافرت، اسکان و غیره مرتبط با گردشگران را سازماندهی و اداره می نمایند. ایجاد این تعاونیها به منظور بهره برداری از ترکیب ساختاری و پتانسیلهای بخش تعاون و گردشگری زمانی امکانپذیر خواهد بود که شرایط، امکانات و ابزارهای مورد نیاز برای فعالیت تکاملی چنین ساختارهایی فراهم باشد. بنابراین، تعاونیهای فعال در حوزه طبیعت گردی روستایی در شرایطی موفق خواهند بود که افزون بر شناسایی زمینه های لازم جهت طبیعت گردی روستایی، نیازمندیهای مدیریتی، اقتصادی و اجتماعی و فرهنگی را در سطوح محلی شناسایی کنند و اقدامات لازم جهت رفع موانع و تقویت مشوقها را انجام دهند. توجه به چنین مواردی در اکثر کشورهای پیشرفته و حتی در کشورهای آسیایی (به ویژه هند) مد نظر قرار گرفته به گونه ای که در شرایط حاضر، تعاونیهای طبیعت گردی نقش مهمی در توسعه ملی و محلی این کشورها ایفا می نمایند (فرزین، ۱۳۸۶، ۳۹). در همین راستا وزارت تعاون در جهت توسعه و تقویت نقش تعاونیها در عرصه گردشگری دو تفاهم نامه با سازمان محیط زیست و سازمان میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری به امضا رسانده است که در پیشبرد اهداف مربوط به گردشگری می تواند مؤثر واقع شوند و تعاونیها را در این امر یاری رسانند. بر این اساس تحقیق حاضر قصد امکان سنجی پیاده سازی، توسعه و تقویت طبیعت گردی روستایی در سطح استان مرکزی به واسطه بهره گیری از تشکلهای تعاونی را دارد.

مبانی نظری تحقیق

ایجاد تعاونیهای گردشگری در مناطق مستعد با عنایت به روحیه عمومی حاکم بر منطقه و کشور و سابقه تاریخی فراوان در زمینه همکاری و همیاری، بهترین شیوه جهت رسیدن به رشد و توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی، کاهش بیکاری و ایجاد زمینه‌های سالم اشتغال در مناطق می‌باشد (تقوایی و شاپورآبادی، ۱۳۸۱، ۵۰). گودرزوند چگینی (۱۳۸۶) معتقد است که به علت نوپایی صنعت گردشگری، استفاده‌های چندانی از امکانات و پتانسیلهای طبیعی نمی‌شود. نظری و مهرجو (به نقل از شاکری، ۱۳۸۳) نیز بر این باورند که استعدادها و پتانسیل فرهنگی و تاریخی و طبیعی در توسعه تعاونیهای گردشگری و به تبع آن، توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی کشور خواهد شد.

نتایج تحقیقات گوناگون نشان می‌دهد که عوامل مؤثر بر توسعه و تقویت فعالیت طبیعت‌گردی روستایی را می‌توان در زمینه‌ها و ابعادی نظیر اقتصادی، مدیریتی، اجتماعی و فرهنگی و بومشناختی خلاصه نمود. از مهمترین مؤلفه‌های تشکیل دهنده بعد اقتصادی، وجود جاذبه بازار اقتصادی طبیعت‌گردی روستایی بوده (شاکری، ۱۳۸۳، ۳۰) و اهمیت این مؤلفه نیز به دلیل توجیه اقتصادی سرمایه‌گذاری طبیعت‌گردی در مناطق دارای استعدادهای طبیعت‌گردی می‌باشد (سنایی، ۲۰، ۱۳۷۳).

از آنجا که سرمایه‌گذاری روی طرحهای طبیعت‌گردی و بحث تأمین اعتبار و بودجه برای اجرای آنها از اهمیت بالایی برخوردار است (فانی ثانی، ۱۳۸۱، ۴۵)، لذا باید میزان تجربه، سرمایه و مزیت‌های احتمالی بنگاه‌های تعاونی نسبت به بخش خصوصی جهت واگذاری فعالیتهای طبیعت‌گردی روستایی به آنها به عنوان عامل اقتصادی دیگر، مد نظر قرار گیرد.

در خصوص شاخصهای مدیریتی می‌توان وجود نیروی متخصص اجرایی و مدیریتی برای انجام برنامه‌های مرتبط با طبیعت‌گردی روستایی و همچنین میزان ارتباط تعاونیها با سایر تشکلهای و نهادهای محلی مستقر در مناطق روستایی، میزان توان اطلاع‌رسانی، برنامه‌ریزی، اجرایی و ارزشیابی تعاونیها در این حوزه را ذکر نمود. در زمینه مدیریت طبیعت‌گردی روستایی توسط تعاونیها و لزوم

وجود قوانینی در جهت توجیه فعالیت این تشکلهای در این گونه برنامه‌ها و اهمیت ارتباط بین آنها برای همکاری و تسهیل انجام فعالیتهای مرتبط با طبیعت گردی، فوکات معتقد است که باید توجه به شاخصهای سیاسی در راستای ایجاد هماهنگی بین ارگانها و سازمانهای مختلف مد نظر قرار گیرد (کریمی، ۱۳۸۳، ۲۶). در واقع تعاونیها می‌توانند از طریق افزایش روحیه مشارکت مردم در مباحث مربوط به طبیعت گردی روستایی، آنها را در مدیریت فعالیتهای مربوط، به تعهد و باور حفاظت محلی تشویق کنند و البته چنین دیدگاه مدیریتی زمانی قابلیت اجرایی خواهد داشت که به عنوان بخشی از سیاست مدیریت یکپارچه برای طبیعت گردی به حساب آید (Foucat, 2003, 511).

در زمینه شاخصهای اجتماعی و فرهنگی مورد نظر نیز می‌توان از عواملی نظیر آگاه سازی، اطلاع رسانی و آموزش مردم محلی در جهت تعاملات سازنده با طبیعت گردها نام برد، زیرا اکثر روستاییان تمایلی به ورود گردشگر به محل زندگی خود (مناطق هدف) ندارند و لذا باید به دنبال سیاستهایی بود که باعث ایجاد و گسترش گردشگری روستایی و به تبع آن، دستیابی به آثار مثبت اجتماعی و فرهنگی این پدیده می‌گردند (پارسا بصیر، ۱۲۰، ۱۳۸۶). در این باره، برگزاری کلاسهای آموزشی و ترویجی می‌تواند راهی برای آشنایی روستاییان با آثار مثبت ناشی از فعالیتهای گردشگری و در نهایت توسعه گردشگری باشد (همان منبع). بنابراین، تعاونیها با انجام فعالیتهایی در زمینه تقویت آداب و رسوم و صنایع محلی و ایجاد انگیزه و توجه لازم در شهرنشینان جهت بازدید از مناطق روستایی، می‌توانند نقش مهمی در توسعه اجتماعی-اقتصادی و بازسازی مناطق روستایی ایفا نمایند.

بعد دیگر قابل بحث در این حوزه، بعد بومشناختی و زیست محیطی و مؤلفه‌های تشکیل دهنده آن است که می‌تواند نقش مهمی در توسعه و تقویت فعالیتهای طبیعت گردی روستایی ایفا نماید. از جمله این عوامل، آگاهی تعاونیها نسبت به حساسیتهای و عوامل مؤثر بر پایداری محیطهای روستایی و از سوی دیگر، توانمندی تعاونیها در حفاظت از محیط زیست و اصلاح و بهبود آن و ارائه اطلاعات در این زمینه به هر دو گروه طبیعت گردان و روستاییان است. به نظر فراست و ام سی کول، کار بر روی رفتار گردشگران و افزایش میزان آگاهیهای آنها از حفاظت از محیط زیست و بهبود نحوه

استفاده از مناطق، نوعی رویکرد عمومی برای مدیریت مشکلات زیست محیطی سایت‌های تفریحی به حساب می‌آید (Frost and Mc cool, 1988, 5) و حتی بحث طراحی و برنامه ریزی توسعه گردشگری بر پایه محیط زیست^۱، در قالب آن مطرح می‌گردد (Dowling, 1993, 17).

روش‌شناسی تحقیق

تحقیق حاضر از لحاظ هدف، کاربردی و از نظر پارادایم، کمی و گذشته‌نگر و از دسته تحقیقات توصیفی-همبستگی است. جامعه آماری تحقیق جمعاً ۴۵ نفر از کارشناسان و مدیران اداره کل تعاون استان مرکزی (۱۸ نفر)، سازمان محیط زیست (۱۲ نفر)، سازمان میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری (۱۵ نفر) بوده که مورد سرشماری قرار گرفته‌اند (افراد منتخب افرادی هستند که به تأیید مدیر بالا دست یا همکاران خبره انتخابی، اطلاعات کافی از حوزه طبیعت گردی روستایی و تعاون و نیز شناخت مناسبی از وضعیت استان مرکزی دارند). داده‌های پژوهش از طریق روش‌های ترکیبی، مطالعات کتابخانه‌ای مبتنی بر فیش برداری و پیمایش میدانی با استفاده از پرسشنامه به دست آمدند. روایی ابزار تحقیق با استفاده از پانل متخصصان شامل استادان دانشگاه و کارشناسان مطلع در وزارت تعاون احراز گردید و به منظور سنجش پایایی از ضریب آلفای کرونباخ برای قسمتهایی از پرسشنامه استفاده گردید که نتایج به دست آمده نشان از پایایی مناسب ابزار تحقیق دارد (۰/۸).

تحقیق حاضر در قالب دو بخش توصیفی و استنباطی انجام گرفت که در بخش توصیفی، آمار در زیرحوزه شاخصهای پراکندگی و گرایش به مرکز با شاخصه‌های آماری میانگین، انحراف معیار و غیره مورد استفاده قرار گرفت و جهت مقایسه و اولویت بندی گویه‌ها، از ضریب تغییرات استفاده شد. در بخش استنباطی از ضرایب همبستگی (با توجه به ماهیت داده‌ها و مقیاس آنها)، آزمونهای پارامتری F (جهت مقایسه دو یا چند گروه مستقل در صورتی که متغیر وابسته دارای مقیاس فاصله‌ای باشد) و تحلیل عاملی

1. Environmentally Based Tourism Planning (ETP)

(جهت دسته بندی عوامل) استفاده گردید.

تحقیق حاضر براساس پیمایش میدانی انجام پذیرفته است و به دنبال پاسخگویی به فرضیاتی نظیر ارتباط بین ویژگیهای فردی پاسخگویان با نظر آنها در زمینه ابعاد چهارگانه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی، مدیریتی و بومشناختی بوده است. در واقع امکان سنجی پیاده سازی و یا توسعه و تقویت طبیعت گردی روستایی در روستاهای استان مرکزی توسط تشکلهای تعاونی، از طریق بررسی ارتباط بین ویژگیهای فردی پاسخگویان با نظر آنها در مورد میزان حضور تشکلهای تعاونی در حوزه طبیعت گردی روستایی در استان مرکزی و نیز درک ارتباط ابعاد امکان سنجی طبیعت گردی روستایی در سطح روستاهای استان مرکزی با یکدیگر صورت می گیرد.

نتایج و بحث

نتایج توصیفی تحقیق

قسمت آمار توصیفی پژوهش حاضر متمرکز بر بررسی وضعیت متغیرهای امکان سنجی اقتصادی، امکان سنجی مدیریتی، امکان سنجی اجتماعی- فرهنگی و امکان سنجی بومشناختی طبیعت گردی روستایی توسط تشکلهای تعاونی در استان مرکزی و مقایسه تجمیعی این ابعاد است (جدول ۱ تا ۵).

بررسی نتایج تحلیل ضریب تغییرات گویه های امکان سنجی اقتصادی طبیعت گردی (جدول ۱) نشان می دهد که اولویت اول مربوط به گویه « آیا تشکلهای تعاونی موجود از سرمایه کافی برای فعالیت اقتصادی در این حوزه برخوردارند» می باشد و گویه « آیا تشکلهای تعاونی از تجربه کافی برای حضور در حوزه طبیعت گردی روستایی در سطح استان برخوردارند؟» اولویت آخر می باشد. به طور کلی بررسی نظر پاسخگویان نشان می دهد آنها در حد کم تشکلهای تعاونی را در فعالیتهای اقتصادی طبیعت گردی روستایی موفق ارزیابی کرده اند.

جدول ۱. وضعیت گویه‌های مربوط به امکان‌سنجی اقتصادی طبیعت‌گردی روستایی توسط تشکلهای تعاونی

رتبه	C.V	انحراف معیار	میانگین	بدون پاسخ (درصد)	زیاد (درصد)	متوسط (درصد)	کم (درصد)	هیچ (درصد)	گویه‌ها
دوم	۰/۵۹	۰/۹۱	۱/۵۳	۴/۹	۱۴/۶	۳۴/۱	۳۴/۱	۱۲/۲	آیا بازار اقتصادی حوزه طبیعت‌گردی روستایی استان از جاذبه کافی برای تعاونیها جهت حضور برخوردار است؟
چهارم	۰/۷۳	۰/۶۷	۰/۹۲	۷/۳	-	۱۷/۱	۵۱/۲	۲۴/۴	آیا تشکلهای تعاونی از تجربه کافی برای حضور در حوزه طبیعت‌گردی روستایی در سطح استان برخوردارند؟
اول	۰/۵۲	۰/۶۳	۱/۲۰	۱۴/۶	۲/۴	۱۹/۵	۵۶/۱	۷/۳	آیا تشکلهای تعاونی موجود از سرمایه کافی برای فعالیت اقتصادی در این حوزه برخوردارند؟
سوم	۰/۶۵	۰/۹۵	۱/۴۵	۱۴/۶	۱۴/۶	۲۲	۳۶/۶	۱۲/۲	آیا تشکلهای تعاونی در رقابت با بخش خصوصی از مزیت نسبی کافی جهت فعالیت در حوزه طبیعت‌گردی روستایی در سطح استان مرکزی برخوردارند؟

مأخذ: یافته‌های تحقیق

نتایج امکان‌سنجی مدیریتی طبیعت‌گردی (جدول ۲) نشان می‌دهد که گویه «آیا تعاونیهای فعال در این حوزه می‌توانند با افزایش مشارکت مردم محلی و سهم کردن آنها در کار باعث توسعه و تقویت جایگاه خود در بحث طبیعت‌گردی روستایی در سطح روستاهای استان مرکزی گردند؟» در اولویت اول می‌باشد و گویه «تا چه اندازه تشکلهای تعاونی با سایر تشکلهای و نهادهای مستقر در سطوح روستایی ارتباط تعریف شده دارند؟» کم‌اثرترین گزینه موجود در این امکان‌سنجی است. بررسیها نشان می‌دهد که در حد پایینی تشکلهای تعاونی توانسته‌اند به مباحث بررسی شده مدیریتی دست پیدا کنند.

جدول ۲. وضعیت گویه‌های مربوط به امکان‌سنجی مدیریتی طبیعت‌گردی روستایی توسط

تشکلهای تعاونی

رتبه	C.V	انحراف معیار	میانگین	بدون پاسخ (درصد)	زیاد (درصد)	متوسط (درصد)	کم (درصد)	هیچ (درصد)	گویه‌ها
هفتم	۰/۶۵	۰/۸۰	۱/۲۳	۴/۹	۹/۸	۱۴/۶	۵۸/۵	۱۲/۲	تا چه اندازه تشکلهای تعاونی از نیروی انسانی متخصص لازم (اجرائی و مدیریتی) برای انجام برنامه‌های مرتبط با طبیعت‌گردی روستایی در سطح استان برخوردارند؟
ششم	۰/۶۱	۰/۷۹	۱/۳۰	۴/۹	۷/۳	۲۶/۸	۴۸/۸	۱۲/۲	تا چه اندازه تشکلهای تعاونی با سایر تشکلهای و نهادهای مستقر در سطوح روستایی (شوراها، دهیارها و غیره) ارتباط تعریف شده دارند؟
دوم	۰/۴۴	۰/۶۴	۱/۴۳	۴/۹	۲/۴	۴۱/۵	۴۶/۳	۴/۹	تا چه اندازه تعاونیهای استان دارای توان‌برنامه‌ریزی، اجرا و ارزشیابی در این حوزه می‌باشند؟
چهارم	۰/۵۷	۰/۷۱	۱/۲۳	۷/۳	۲/۴	۲۹/۳	۴۸/۸	۱۲/۲	تا چه اندازه تعاونیها دارای توان اطلاع‌رسانی، تبلیغات و جذب مشتری هستند؟
سوم	۰/۵۳	۰/۷۶	۱/۴۳	۹/۸	۴/۹	۳۹	۳۶/۶	۹/۸	به چه میزان قوانین تعاون حمایت‌های لازم از تعاونیها را در این حوزه عهده دار شده است؟
پنجم	۰/۵۹	۰/۶۲	۱/۰۵	۱۲/۲	-	۱۹/۵	۵۳/۷	۱۴/۶	به چه میزان ارتباطات لازم بین تعاونیهای مختلف جهت تسهیل در فعالیتهای مربوط به اجرای برنامه‌های طبیعت‌گردی وجود دارد؟
اول	۰/۳۸	۰/۷۴	۱/۹۲	۷/۳	۱۷/۱	۵۶/۱	۱۴/۶	۴/۹	آیا تعاونیهای فعال در این حوزه می‌توانند با افزایش مشارکت مردم محلی و سهم کردن آنها در کار باعث توسعه و تقویت جایگاه خود در بحث طبیعت‌گردی روستایی در سطح روستاهای استان مرکزی گردند؟

مأخذ: یافته‌های تحقیق

نتایج امکان‌سنجی اجتماعی - فرهنگی طبیعت‌گردی (جدول ۳) نشان می‌دهد که گویه «توان تعاونیهای استان در آگاه‌سازی مردم محلی و ارائه اطلاعات و آموزشهای لازم به آنها جهت تعاملات سازنده با طبیعت‌گردها» اولویت اول را دارد و گویه «فعالیت تعاونیها در

آموزش و توجیه مردم محلی جهت استقبال و رغبت به پذیرش گردشگران» نیز آخرین اولویت است. طبق نظر پاسخگویان، تشکلهای تعاونی در حدی متوسط توانایی لازم برای انجام امور اجتماعی - فرهنگی طبیعت گردی را دارند.

جدول ۳. وضعیت گویه‌های مربوط به امکان‌سنجی اجتماعی - فرهنگی طبیعت گردی

روستایی توسط تشکلهای تعاونی

رتبه	C.V	انحراف معیار	میانگین	بدون پاسخ (درصد)	زیاد (درصد)	متوسط (درصد)	کم (درصد)	هیچ (درصد)	گویه
اول	۰/۴۷	۰/۷۲	۱/۵۲	۷/۳	۷/۳	۳۹	۴۱/۵	۴/۹	توان تعاونیهای استان در آگاه سازی مردم محلی و ارائه اطلاعات و آموزشهای لازم به آنها جهت تعاملات سازنده با طبیعت گردها
دوم	۰/۴۸	۰/۷۵	۱/۵۷	۷/۳	۷/۳	۴۶/۳	۳۱/۷	۷/۳	توان تعاونیها در تقویت آداب و رسوم و صنایع محلی با هدف کاهش آثار و پیامدهای نامطلوب ناشی از رواج طبیعت گردی روستایی
دوم	۰/۴۸	۰/۸۰	۱/۶۸	۷/۳	۱۴/۶	۳۹	۳۴/۱	۴/۹	توان تعاونیها در افزایش توجه و علاقه شهرنشینان به گردشگری روستایی
چهارم	۰/۶۰	۰/۹۳	۱/۵۴	۹/۸	۱۴/۶	۳۱/۷	۳۱/۷	۱۲/۲	فعالیت تعاونیها در آموزش و توجیه مردم محلی جهت استقبال و رغبت به پذیرش گردشگران
سوم	۰/۵۱	۰/۹۱	۱/۷۶	۷/۳	۲۲	۳۴/۱	۲۹/۳	۷/۳	توان تعاونیها در افزایش مشارکت مردم محلی در فعالیتهای مربوط به طبیعت گردی روستایی

مأخذ: یافته های تحقیق

نتایج امکان‌سنجی بومشناختی طبیعت گردی (جدول ۴) نشان می‌دهد که گویه «وقوف اعضا و ارکان تعاونیها به نقشهای دوگانه اجتماعی - اقتصادی در فعالیتهای خود» در اولویت اول و گویه «وجود توانمندیهای لازم در تعاونیها جهت حفاظت از محیط زیست و اصلاح و بهبود آن» در اولویت آخر است. در ضمن از نظر پاسخگویان، تشکلهای تعاونی در زمینه‌های مورد بررسی (بومشناختی) در حد کمی موفق بوده‌اند.

جدول ۴. وضعیت گویه‌های مربوط به امکان سنجی بوم‌ساختی روستایی توسط تشکلهای

تعاونی

رتبه	C.V	انحراف معیار	میانگین	بدون پاسخ (درصد)	زیاد (درصد)	متوسط (درصد)	کم (درصد)	هیچ (درصد)	گویه
اول	۰/۴۰	۰/۶۰	۱/۵	۱۲/۲	۲/۴	۴۱/۵	۴۱/۵	۲/۴	وقوف اعضا و ارکان تعاونیها به نقشهای دوگانه اجتماعی- اقتصادی در فعالیتهای خود (طبیعت گردی روستایی)
سوم	۰/۵۰	۰/۶۷	۱/۳۳	۱۲/۲	۲/۴	۳۱/۷	۴۶/۳	۷/۳	آگاهی تعاونیهای طبیعت گردی از حساسیتها و مؤلفه‌های مؤثر در پایداری محیطهای روستایی
دوم	۰/۴۲	۰/۶۵	۱/۵۴	۱۴/۶	۴/۹	۳۹	۳۹	۲/۴	آشنایی کافی تعاونیها با محیطهای روستایی استان و جاذبه‌های طبیعی موجود در آنها
پنجم	۰/۵۶	۰/۷۷	۱/۳۷	۱۴/۶	۴/۹	۳۱/۷	۳۹	۹/۸	وجود توانمندیهای لازم در تعاونیها، جهت حفاظت از محیط زیست و اصلاح و بهبود آن
سوم	۰/۵۰	۰/۷۷	۱/۵۲	۱۲/۲	۹/۸	۳۱/۷	۴۱/۵	۴/۹	وجود توانمندیهای لازم در تعاونیها جهت ارائه اطلاعات مربوط به حفظ محیط زیست به گردشگران
چهارم	۰/۵۱	۰/۷۷	۱/۵۰	۱۲/۲	۹/۸	۲۶/۳	۴۳/۹	۴/۹	وجود توانمندیهای لازم در تعاونیها جهت ارائه اطلاعات مربوط به حفظ محیط زیست به روستاییان

مأخذ: یافته‌های تحقیق

مقایسه تجمیعی ابعاد چهارگانه امکان‌سنجی (جدول ۵) نیز نشان می‌دهد که بعد

اجتماعی- فرهنگی از وضعیت بهتری نسبت به سه بعد دیگر برخوردار است.

جدول ۵. مقایسه تجمیعی ابعاد چهارگانه امکان‌سنجی پیاده‌سازی، توسعه و تقویت

طبیعت گردی روستایی توسط تشکلهای تعاونی

ضریب تغییرات	انحراف معیار	میانگین (میانگین کلیه مؤلفه‌های موجود در هر بعد)	ابعاد چهارگانه امکان‌سنجی
۰/۲۶	۰/۵۹	۱/۲۶	اقتصادی
۰/۳۸	۰/۵۳	۱/۳۶	مدیریتی
۰/۴۲	۰/۶۹	۱/۶۱	اجتماعی- فرهنگی
۰/۳۶	۰/۵۴	۱/۴۷	بومشناختی

مأخذ: یافته‌های تحقیق

در کل، نتایج به دست آمده از این بخش نشان می‌دهد پاسخگویان وضعیت مؤلفه‌های اقتصادی، مدیریتی و بومشناختی امکان‌سنجی ایجاد و توسعه طبیعت گردی روستایی توسط تعاونیها را در حد ضعیف و مؤلفه اجتماعی- فرهنگی را در حد متوسط (نزدیک به متوسط) ارزیابی کرده‌اند. از بین مؤلفه‌های چهارگانه امکان‌سنجی، در بعد امکان‌سنجی اقتصادی نظرهای همگرایی وجود دارد.

نتایج استنباطی تحقیق

نتایج بررسی روابط بین ویژگیهای کمی فردی پاسخگویان با نظرشان درباره ابعاد چهارگانه امکان‌سنجی با استفاده از ضرایب همبستگی (جدول ۶) نشان می‌دهد هیچ گونه رابطه معناداری بین متغیرهای شخصی سن و میزان سابقه فعالیت پاسخگویان با نظرهای ارائه شده آنها در خصوص ابعاد چهارگانه امکان‌سنجی طبیعت گردی روستایی در استان مرکزی توسط تشکلهای تعاونی وجود ندارد. اما میزان آشنایی پاسخگویان با مباحث طبیعت گردی روستایی و تعاون دارای رابطه معنادار (در سطح ۹۹ درصد) با نظرهای ارائه شده آنها در خصوص دو بعد امکان‌سنجی اقتصادی و مدیریتی می‌باشد.

جدول ۶. نتایج بررسی ارتباط ویژگیهای کمی فردی پاسخگویان با نظرشان در خصوص ابعاد

چهارگانه امکان سنجی

امکان سنجی	امکان سنجی	امکان سنجی	امکان سنجی	ابعاد چهار گانه	ویژگیها
امکان سنجی	اجتماعی - فرهنگی	مدیریتی	اقتصادی		
۰/۲۲۳	۰/۰۴۶	۰/۱۹۶	۰/۱۱۲		سن پاسخگویان
۰/۲۴۲	۰/۰۴۴	۰/۱۸۹	۰/۲۸۲		میزان سابقه فعالیتی پاسخگویان
۰/۳۰۴	۰/۳۵۶	۰/۵۴۸**	۰/۶۸۷**		آشنایی پاسخگویان با تعاون و طبیعت گردی روستایی

مأخذ: یافته های تحقیق

** : معناداری در سطح اطمینان ۹۹ درصد

نتایج بررسی رابطه بین ویژگیهای کیفی فردی پاسخگویان و ابعاد چهارگانه امکان سنجی با استفاده از آزمون F (جدول ۷) نشان می دهد رابطه معناداری بین این ویژگیها و نوع نظرهای ارائه شده پاسخگویان در خصوص وضعیت ابعاد چهارگانه امکان سنجی وجود ندارد و تقریباً کلیه پاسخگویان نظر واحدی ابراز داشته اند. تنها موارد قابل تأمل که در سطح ۹۵ درصد اطمینان معنادار شده اند، ارتباط دو مورد وضعیت بومی و غیر بومی بودن و محل کار پاسخگویان به ترتیب با ابعاد اقتصادی و مدیریتی است.

جدول ۷. نتایج بررسی رابطه بین ابعاد چهارگانه امکان‌سنجی و ویژگیهای کیفی فردی

پاسخگویان

ویژگیها ابعاد چهارگانه	جنس (df=۳۹)	وضعیت تأهل (df=۳۸)	تحصیلات (df=۳۵)	محل کار (df=۳۵)	سمت (df=۳۵)	وضعیت بومی بودن (df=۳۹)
امکان‌سنجی اقتصادی	F=۰/۲۲ Sig=۰/۶۴	F=۲/۰۹ Sig=۰/۱۵۶	F=۲/۱۶ Sig=۰/۱۳	F=۱/۶۵ Sig=۰/۱۷۱	F=۰/۶۸ Sig=۰/۹	F=۴/۳۸ Sig=۰/۰۴*
امکان‌سنجی مدیریتی	F=۰/۰۱ Sig=۰/۹۸	F=۰/۴ Sig=۰/۵۳	F=۱/۹۸ Sig=۰/۱۵	F=۲/۹۶ Sig=۰/۰۳*	F=۰/۶۳ Sig=۰/۴۸	F=۳/۹۹ Sig=۰/۰۵۳
امکان‌سنجی اجتماعی- فرهنگی	F=۰/۹۷ Sig=۰/۳۳	F=۰/۲۷ Sig=۰/۶۰	F=۱/۴۳ Sig=۰/۲۵	F=۱/۵۲ Sig=۰/۲۱	F=۰/۲۷ Sig=۰/۱۲۵	F=۰/۵۸ Sig=۰/۲۱۵
امکان‌سنجی بومشناختی	F=۰/۹۱ Sig=۰/۳۵	F=۰/۶۷ Sig=۰/۴۲	F=۲/۰۵ Sig=۰/۱۴	F=۰/۸۲۶ Sig=۰/۵۴	F=۰/۷۶ Sig=۰/۰۹۸	F=۰/۴۴ Sig=۰/۸۳

مأخذ: یافته‌های تحقیق

*: معنی داری در سطح اطمینان ۹۵ درصد

بررسی رابطه تعاملی ابعاد چهارگانه امکان‌سنجی با ضرایب همبستگی (جدول ۸) نشان می‌دهد که این ابعاد با یکدیگر در سطح ۹۹ درصد اطمینان رابطه مثبت و معنادار دارند؛ یعنی با افزایش جایگاه یک مؤلفه، جایگاه سه مؤلفه دیگر نیز ارتقا می‌یابد و بر عکس.

جدول ۸. بررسی رابطه تعاملی بین ابعاد چهارگانه امکان‌سنجی پیاده‌سازی، تقویت و توسعه

تعاونیهای طبیعت‌گردی روستایی در استان

۴	۳	۲	۱	ابعاد چهارگانه امکان‌سنجی
			۱	امکان‌سنجی اقتصادی (۱)
		۱	۰/۶۸۷**	امکان‌سنجی مدیریتی (۲)
	۱	۰/۶۸۵**	۰/۴۴۸**	امکان‌سنجی اجتماعی - فرهنگی (۳)
۱	۰/۶۳۸**	۰/۷۲۴**	۰/۴۱۱**	امکان‌سنجی بومشناختی (۴)

مأخذ: یافته‌های تحقیق

در ادامه بحث آمار استنباطی، اقدام به بررسی و دسته‌بندی راهکارهای توسعه و تقویت طبیعت‌گردی روستایی استان مرکزی، توسط تشکلهای تعاونی به کمک تکنیک تحلیل عاملی شد. به منظور تشخیص مناسب بودن داده‌ها برای تحلیل، از آزمونهای KMO و بارتلت استفاده گردید (جدول ۹). نتایج به دست آمده نشان می‌دهد که داده‌ها در سطح مناسبی برای تحلیل قرار دارند.

جدول ۹. نتایج آزمونهای KMO و بارتلت

نوع آزمون	مقدار	درجه آزادی	سطح معنی‌داری
KMO	۰/۸۷۵		
بارتلت	۴۰۰/۴۷۸	۴۵	۰/۰۰۰

مأخذ: یافته‌های تحقیق

در این تحقیق با توجه به اینکه تحلیل عاملی از نوع اکتشافی بوده، از معیار مقدار ویژه و برای چرخش عاملها از روش واریماکس^۱ استفاده شده (جدول ۱۰) و متغیرهایی که بار عاملی آنها بزرگتر از ۰/۵ بوده است به عنوان بارهای عاملی^۲ معنی‌دار استخراج شده‌اند.

1. Varimax

2. Factor Loading

جدول ۱۰ نشان می‌دهد که در مجموع، سه عامل حدود ۸۸/۰۹ درصد از واریانس مربوط به راهکارها را تبیین نموده‌اند. در جدول ۱۱ نیز متغیرهای مربوط به هر یک از عوامل آورده شده‌اند.

چنانکه ملاحظه می‌شود، عوامل سه گانه با توجه به ضرایب متغیرهای پیشرو در هر عامل (از عوامل سه گانه) نامگذاری شدند. عامل اول، عامل حمایتی-آموزشی-ارتباطی تعاونیها با مقدار ویژه ۴/۴۵، حدود ۴۴/۵۷ درصد از تغییرات مربوط به تحلیل راهکارهای توسعه تعاونیهای طبیعت گردی روستایی را تبیین می‌نماید. عامل دوم، عامل رفاهی-اطلاعاتی تعاونیها با مقدار ویژه ۲/۴۱، حدود ۲۴/۱۸ درصد از تغییرات مربوط به راهکارهای توسعه تعاونیهای طبیعت گردی روستایی را تبیین می‌نماید. عامل سوم، عامل برنامه‌ریزی محلی با مقدار ویژه ۱/۹۳، حدود ۱۹/۳۴ درصد از تغییرات مربوط به راهکارهای توسعه تعاونیهای طبیعت گردی روستایی را تبیین می‌کند.

جدول ۱۰. عوامل استخراج شده همراه با مقدار ویژه، درصد واریانس و درصد تجمعی

واریانس آنها

ردیف	عاملها	مقدار ویژه	درصد واریانس	درصد تجمعی واریانس
۱	اول	۴/۴۵	۴۴/۵۷	۴۴/۵۷
۲	دوم	۲/۴۱	۲۴/۱۸	۶۸/۷۵
۳	سوم	۱/۹۳	۱۹/۳۴	۸۸/۰۹

مأخذ: یافته های تحقیق

جدول ۱۱. متغیرهای مربوط به هر یک از عوامل و مقدار ضرایب به دست آمده از

ماتریس دوران یافته (بارعاملی)

مقدار ضرایب (بارعاملی)	متغیرها	نام عامل
۰/۸۱۹	اعطای امتیازات خاص به تعاونیهای فعال در زمینه طبیعت گردی روستایی در سطح استان (مانند: تسهیلات ارزان قیمت، کاهش حق بیمه و مالیات، غیره)	عامل حمایتی-آموزشی- ارتباطی
۰/۹۰۷	حمایت از تعاونیهای مربوط به طبیعت گردی روستایی در راه اندازی تورهای دائمی طبیعت گردی در محیطهای روستایی(هر چند از نظر اقتصادی در کوتاه مدت مقرون به صرفه نباشند).	
۰/۸۰۷	آموزش و تربیت نیروی متخصص و راهنمایان تور در نواحی روستایی پتانسیل دار توسط تعاونیها	
۰/۸۲۲	اطلاع رسانی و ایجاد انگیزه طبیعت گردی توسط تعاونیها در مردم شهرهای استان و دیگر استانهای کشور در خصوص روستاهای دارای پتانسیل در سطح استان	
۰/۷۶۷	افزایش انگیزه و تشویق بخش خصوصی جهت سرمایه گذاری در حوزه طبیعت گردی روستایی، با هدایت و سازماندهیهای صورت پذیرفته توسط تعاونیهای گردشگری	
۰/۵۷۳	افزایش تعاملات و برنامه ریزی فرابخشی بین ادارات کل تعاون، محیط زیست و میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری	عامل رفاهی-اطلاعاتی
۰/۹۰۷	تهیه بانک اطلاعاتی مصور کاغذی و الکترونیک از جاذبههای طبیعت گردی روستایی موجود در استان	
۰/۷۶۹	تجهیز روستاها به شبکه حمل و نقل و راه های دسترسی و خدمات رفاهی نظیر گاز، برق و مخابرات و غیره.	عامل برنامه ریزی محلی
۰/۸۲۱	توجه مردم محلی در زمینه فواید پذیرش گردشگران و نتایج حاصل از گسترش طبیعت گردی روستایی توسط تعاونیها	
۰/۵۹۷	برنامه ریزی جهت تضمین همزمان منافع سه گروه گردشگران طبیعی، مردم محلی و تعاونیها به شکل تعاملی	

مأخذ: یافته های تحقیق

نتیجه‌گیری و پیشنهاد

یافته‌های تحقیق در خصوص وضعیت کلی امکان‌سنجی صورت پذیرفته مرتبط با طبیعت‌گردی روستایی استان مرکزی (مقایسه ابعاد چهارگانه اقتصادی، مدیریتی، اجتماعی-فرهنگی و بومشناختی مؤثر بر توسعه و تقویت طبیعت‌گردی روستایی استان مرکزی توسط تشکلهای تعاونی) نشان‌دهنده سطح متوسط به پایین آن بوده و در این بین بعد اجتماعی - فرهنگی از وضعیت نسبتاً بهتری نسبت به سه بعد دیگر برخوردار بوده است.

بررسی یافته‌های به دست آمده از وضعیت گویه‌های مرتبط با بعد امکان‌سنجی اقتصادی نشان می‌دهد در کل، سرمایه بیشترین اهمیت، و تجربه فعالیتی تعاونیها در زمینه طبیعت‌گردی، کمترین اهمیت را دارند. در بعد مدیریتی، مشارکت مردم محلی مهمترین و فراهم‌بودن نیروی انسانی متخصص، کم‌اهمیت‌ترین جایگاه را دارند. در بعد اجتماعی- فرهنگی، آگاه‌سازی و مطلع نمودن مردم محلی جهت تعامل با طبیعت‌گردها و ترغیب مردم محلی در جهت پذیرش طبیعت‌گردها به ترتیب مهمترین و کم‌اهمیت‌ترین عوامل هستند. سرانجام در بعد بومشناختی، وقوف اعضای تعاونی به نقشهای دوگانه اقتصادی - اجتماعی تعاونیها در فعالیتهای طبیعت‌گردی روستایی مهمترین و توانمندی تعاونیها جهت حفاظت از محیط زیست، کم‌اهمیت‌ترین هستند.

در زمینه بررسی وضعیت روابط متقابل بین ابعاد چهارگانه امکان‌سنجی طبیعت‌گردی یافته‌های تحقیق گویای وجود رابطه معناداری بین این ابعاد در سطح ۹۹ درصد اطمینان می‌باشد. در واقع یافته‌ها نشان می‌دهد که با تقویت و رشد هر بعد، ابعاد دیگر نیز ارتقا می‌یابند.

بر پایه یافته‌های تحقیق، از بین متغیرهای فردی و شخصی پاسخگویان، متغیر سن و میزان سابقه فعالیت پاسخگویان در تشکلهای تعاونی، تأثیری در پاسخهای ارائه شده آنها در خصوص ابعاد چهارگانه امکان‌سنجی توسعه و تقویت طبیعت‌گردی روستایی نداشته و بین میزان آشنایی پاسخگویان با مباحث طبیعت‌گردی روستایی و تعاون، با دو بعد امکان‌سنجی

اقتصادی و مدیریتی رابطه معنادار وجود داشته است. همچنین متغیر وضعیت بومی و غیر بومی بودن پاسخگویان با بعد اقتصادی امکان سنجی و متغیر محل کار پاسخگویان با بعد مدیریتی امکان سنجی دارای ارتباط معنادار می باشند. در بقیه موارد بین متغیرهای فردی پاسخگویان (جنس، وضعیت تأهل، تحصیلات و سمت) با ابعاد امکان سنجی توسعه و تقویت طبیعت گردی رابطه معنادار وجود ندارد.

یافته‌های تحقیق در خصوص تحلیل عاملی راهکارهای توسعه و تقویت گردی روستایی را می توان در سه دسته اصلی تحت عناوین عامل حمایتی - آموزشی - ارتباطی، عامل رفاهی - اطلاعاتی و عامل برنامه ریزی دسته بندی نمود که جمعاً حدود ۸۸ درصد تغییرات را تبیین می کنند. نمونه هایی از مهمترین این راهکارها عبارت است از:

راه اندازی تورهای دائمی گردشگری طبیعی در محیطهای روستایی توسط تعاونیها، اعطای امتیازات خاص به تعاونیهای فعال در زمینه طبیعت گردی روستایی در سطح استان (مانند: تسهیلات ارزان قیمت، کاهش حق بیمه و مالیات و غیره)، اطلاع رسانی و ایجاد انگیزه طبیعت گردی توسط تعاونیها در مردم شهرهای استان و دیگر استانهای کشور در خصوص روستاهای دارای پتانسیل استان، تهیه بانک اطلاعاتی از جاذبههای طبیعت گردی روستایی موجود در استان، توجیه مردم محلی در زمینه فواید پذیرش گردشگران و نتایج حاصل از گسترش طبیعت گردی روستایی توسط تعاونیها.

در مجموع، یافته های تحقیق نشان می دهد با اینکه یکی از مهمترین گامها و عوامل مؤثر بر جریانات توسعه ای، خصوصاً در سطوح محلی، بحث افزایش توجه به تأسیس و توسعه نهادهای اقتصادی - اجتماعی (نظیر تعاونیها) از یک طرف و ارتقای سطوح برنامه ریزی، مدیریتی، ارتباطی و حمایتی این گونه نهادها از طرف دیگر می باشد، اما تعاونیهای گردشگری استان در این حوزه ها وضعیت آسیب پذیری داشته و بر این اساس دارای توان ایفای نقش مؤثری در زمینه توسعه طبیعت گردی روستایی نبوده اند.

با توجه به یافته ها و نتایج به دست آمده از پژوهش و به منظور تقویت طبیعت گردی

روستایی در استان مرکزی از طریق تشکلهای تعاونی گردشگری، پیشنهادهایی به شرح زیر ارائه می‌گردد:

- برگزاری کلاسهای آموزشی- ترویجی برای مردم محلی به منظور ارتقای سطح آگاهی آنان از مقوله طبیعت گردی روستایی خصوصاً در کانونهای روستایی دارای پتانسیل بالای طبیعت گردی در سطح استان؛

- برگزاری دوره های تقویت مدیریتی و توانمندسازی مدیران جهت اداره کارآمد تعاونیهای گردشگری؛

- ایجاد و توسعه یک گروه کارشناسی فرابخشی از محققان و برنامه‌ریزان جهت توسعه برنامه ها و یکپارچه سازی فعالیتهای اجرایی دستگاه های دولتی مرتبط با بحث طبیعت گردی روستایی استان در نهادهایی نظیر استانداری یا اداره کل تعاون استان؛

- گسترش تسهیلات و ارتقای سطح زیرساخت های رفاهی در سطوح محلی با تأسیس و تجهیز هتلها، رستورانها و منازل روستاییان، ایجاد و تدارک اقامتگاه های بهره‌مند از استاندارد کافی در مناطق روستایی، تقویت کیفیت راه های دسترسی و امکانات ارتباطی استان؛

- حمایت بیشتر از تعاونیهای گردشگری به طور عام و تعاونیهای طبیعت گردی روستایی به طور خاص با اعطای اعتبارات و تسهیلات خاص از سوی بانک توسعه تعاون و همچنین کاهش تعرفه های بیمه‌ای و همانند آنها؛

- ارتقای مسئولیتها و وظیفه‌مندسازی تعاونیها در حوزه های برنامه‌ریزی، هدایت و اجرا و نظارت بر طبیعت گردی روستایی استان؛

- توسعه تعاملات تعاونیهای گردشگری با سازمانهایی مانند بنیاد مسکن، وزارت جهاد کشاورزی، وزارت تعاون، سازمان محیط زیست و سازمان میراث فرهنگی و گردشگری و غیره با هدف تقویت زیرساخت های گردشگری روستایی؛

- افزایش تعاملات و همکاری بین تعاونیها و بخش خصوصی به منظور بهره برداری تعاونیهای طبیعت گردی روستایی از مزیتها و قابلیت‌های بخش خصوصی با تأکید بر الگوهای

مدیریت یکپارچه و روشهای جذب و نگهداری مشتری و استفاده بخش خصوصی از مزایای بخش تعاونی با تأکید بر الگوهای فعالیت شبکه ای و مدیریت مشارکتی؛
- ایجاد بسترهای حمایت مالی و فرصت دهی به تعاونیهای گردشگری استان جهت تبلیغ و اطلاع رسانی در خصوص طبیعت گردی روستایی در رسانه های ملی، منطقه ای و محلی .

منابع

۱. پارسا بصیر، هدیه (۱۳۸۶)، بررسی زمینه ها و راهکارهای توسعه گردشگری روستایی بخش طالقان از شهرستان ساوجبلاغ، پایان نامه کارشناسی ارشد، تهران: دانشگاه تهران.
۲. تقوایی، مسعود و محمد علی شاپورآبادی (۱۳۸۱)، توسعه منطقه برخوار اصفهان از طریق گسترش توریسم روستایی.
۳. زینلیان، مهدی (۱۳۸۶)، زمینه یابی توسعه گردشگری روستایی در شهرستان پاسارگاد، پایان نامه کارشناسی ارشد رشته توسعه روستایی.
۴. سنایی، مهدی (۱۳۷۳-۱۳۷۴)، شناخت مسائل جغرافیایی ناحیه کلارشت به منظور توسعه صنعت توریسم، پایان نامه کارشناسی ارشد رشته جغرافیای انسانی، تهران: دانشگاه آزاد اسلامی.
۵. شاکری، رضا (۱۳۸۳)، مطالعه و تدوین راهنمای ارزیابی پیامدهای زیست محیطی طرح های توسعه گردشگری، پایان نامه کارشناسی ارشد گروه محیط زیست، تهران: دانشگاه تهران.
۶. فانی ثانی، فیروزه (۱۳۸۱)، بررسی اکوتوریسم در مناطق حفاظت شده استان مازندران: مطالعه موردی خشک داران، پایان نامه کارشناسی ارشد رشته مهندسی منابع طبیعی - محیط زیست، تهران: دانشگاه تربیت مدرس.
۷. فرزین، محمدرضا (۱۳۸۶)، آسیب شناسی تعاونی های گردشگری در ایران، مجله تعاون، شماره ۱۸۷-۱۸۸، صص ۳۹-۴۶.
۸. کریمی، آزاده (۱۳۸۳)، مکانیابی پهنه های مناسب برای اکوتوریسم در مناطق ساحلی شهرستانهای

رودسر تا آستانه اشرفیه در استان گیلان با استفاده از GIS، پایان نامه کارشناسی ارشد گروه محیط زیست، تهران: دانشگاه تهران.

۹. گودرزوند چگینی (۱۳۸۶)، امکان‌سنجی توسعه صنعت گردشگری، فصلنامه تعاون، شماره ۱۸۷-۱۸۸، ص ۳۳.

۱۰. مرکز آمار ایران (۱۳۸۶)، سالنامه آماری کشور، تهران: معاونت برنامه ریزی و نظارت راهبردی ریاست جمهوری (online).

11. Dowling, R.K. (2003), An environmentally based planning model for regional tourism development, *Journal of Sustainable Tourism*.

12. Foucat, A. (2003), Community-based ecotourism management moving toward sustainability, in Ventanilla, Oaxaca, Mexico, *Ocean & Coastal Management*.

13. Frost, J. E, S.F. Mc cool (1998), Can visitor regulation enhance Recreational experiences?, *Environmental Management*, Vol. 12, No.1.